

SOSYAL BİLGİLER

2.ÜNİTE: KÜLTÜR VE MİRAS-2

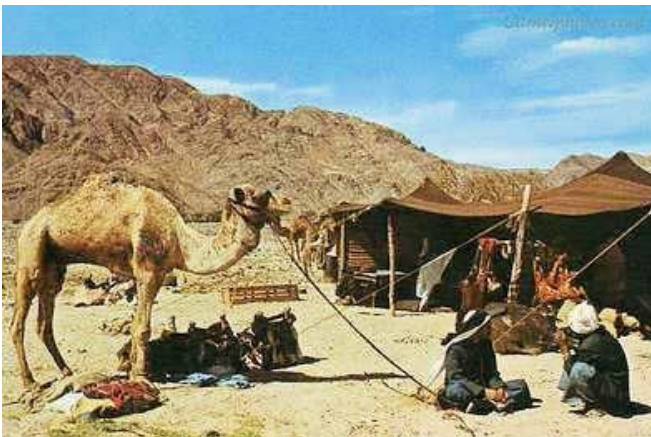
İslam Tarihi

İslamiyet Öncesi Genel Durum

Hz. Muhammed 571 yılında Mekke'de dünyaya geldi. Bu dönemde Mısır, Suriye, Anadolu ve Doğu Avrupa'da Doğu Roma(Bizans) İmparatorluğu, İran'da Sasani İmparatorluğu, Türklerin çoğunlukla yaşadığı Orta Asya'da Kök Türk Devleti bulunuyordu. Arap Yarımadası'nda ise birliği sağlayan güçlü bir devlet yoktu.

Arap toplumu, çöllerde göçebe bir hayat süren **bedeviler**, köyler ve şehirlerde yerleşik bir yaşam tarzına sahip **medenî** denilen insanlardan oluşmaktaydı.

Bedeviler

İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası'nda **Cahiliye Dönemi** diye adlandırılan bir dönem yaşanıyordu.

Cahiliye Dönemi Hz. Muhammed'e ilk vahiy gelmeden önceki İslam ile tanışmamış Arap toplumunun yaşadığı döneme denir. Kabilecilik anlayışıyla yaşayan, insan hakları geri plana atılmış ve kadınlara hiç değer vermeyen bir toplumun dönemidir. Bir nevi Arap toplumunun karanlık çağı denebilir.

İslamiyet öncesinde Arap yarımadasında sosyal sınıflar bulunmaktaydı. **Hürler, mevaliler ve köleler** olmak üzere üç sosyal sınıfa ayrılmıştı. Kabilenin ana unsuru olan hürler tüm haklara sahipti. Herhangi bir hakka sahip olmayan köle ve cariyeler (kadın köleler) alınıp satılabilir, miras olarak bırakılabilir ve günlük işlerde çalıştırılabilir. Bir köle azat edilirse mevali denilen sınıfa geçmiş olurdu.

Kadın hakları yok denecek kadar azdı. Kız çocukları diri diri toprağa gömülürdü. Kadınlara miras verilmezdi.

Araplar, haram aylar olarak kabul edilen zilkade, zilhicce, muharrem ve recep ayında savaş yapmazlardı. Bu aylarda yapılan savaşlara **Ficar Savaşları** denilirdi.

Arabistan genelinde inanış olarak **Putperestlik** hâkimdi. Bunun yanı sıra **Hristiyanlık, Musevilik ve Haniflik (Hz. İbrahim'in dini)** dinlerine inananlar da vardı.

Arabistan Yarımadası'nda ekonomi tarım, hayvancılık ve ticaret üzerine kuruluydu. Günümüzdeki fuarlara benzeyen panayırlar, Arabistan ticaretinde önemli bir yer tutardı. 5-30 gün arasında süren bu panayırlar, genellikle savaşmanın yasak olduğu haram aylarda kurulurdu. Panayırlarda edebî sohbetler yapılır, şairler en güzel şiirlerini buralarda okurdu. Bu şiirlerden beğenilenler Kâbe'nin duvarına asılırdı. Bu panayırlara **Suk-u Ukaz** denirdi.

Aralarında Hz. Muhammed'in de bulunduğu Mekke'nin ileri gelenleri **Hilfu'l-Fudûl** (Erdemliler Topluluğu) adı verilen bir topluluk oluşturdu. Bu topluluk Mekke'de zulme uğramış mazlumlara yardım etme ve zalimlerle mücadele etme kararı aldı.

İslamiyet'in Doğuşu ve Yayılışı

Peygamber efendimiz 571 yılında Mekke'de doğdu. Annesinin adı Amine, babasının adı Abdullah'tır. Peygamber efendimiz doğruluğu ve dürüstlüğü nedeniyle **Muhammed-ül Emin** unvanını aldı. 25 yaşında Hz. Hatice ile evlendi. Hz. Muhammed'e 610 yılında Allah tarafından Cebrail aracılığı ile **ilk vahiy 40 yaşında iken Hira mağarasında** gönderildi. Böylelikle Peygamberlik görevi başlamış oldu. Hz. Muhammed'e peygamberlik geldikten sonra ona ilk inananlar **Hz. Hatice, Hz. Ebubekir, Hz. Ali ve Hz. Zeyd oldu.** Hz. Peygamberin sohbetine katılıp ona inanan sahabe adı verilen kişilerin Müslüman olmalarında yeni dinin zulme, adaletsizliğe, haksızlığa ve akla gelebilecek her türlü kötülüğe karşı durması etkili oldu. İslam'ın ilk dönemlerinde kayıtsız kalma, alay etme şeklinde kendini gösteren tepkiler ilerleyen zamanlarda, Müslümanlara yönelik şiddete ve işkencelere dönüşmüştür. Müslümanlar ise yapılan bütün bu zulümlere aynı şekilde karşılık vermemişler ve Hz. Peygamber'in izniyle güvenli gördükleri yerlere hicretle yetinmişlerdir.

Hz. Muhammed 621 yılında Medine'den gelen bazı kişiler ile Akabe denilen mevkide görüşerek onları İslam'a davet etti. Medineliler İslam'ı kabul etti ve Hz. Peygamber'i koruyacaklarına dair biat (söz) ettiler. 621-622 yıllarında iki defa daha aynı yerde Medineliler ile görüşme yapılmış ve İslam tarihine bu görüşmeler, **Akabe Biatları** olarak geçmiştir. 622 yılına gelindiğinde Mekkeli müşrikler, İslamiyet'in yayılmasını engellemek için Hz. Muhammed'i öldürmeye karar verdi. Hz. Muhammed, yanına Hz. Ebu Bekir'i de alarak Medine'ye hicret etmiştir. İslam Tarihi'nde 622 yılında Mekke'den Medine'ye yapılan bu göç hareketine **Hicret** adı verilir. Hicretin ardından Müslümanlar siyasi olarak güçlenmeye başladılar.

Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlara **muhacir**, Hz. Muhammed'i ve muhacirleri yurtlarında barındırarak onlara büyük yardımlarda bulunan Medineliler Müslümanlara da **ensar** denildi.

Hz. Muhammed Müslüman, Yahudi ve Medineliler putperestleri bir araya getirerek **Medine Sözleşmesi'ni** yaptı. Bu sözleşme, ahlak ve adalet ilkeleri açısından oldukça önemlidir.

Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra gerçekleştirdiği ilk faaliyetlerden biri **Mescidi Nebevî'nin** inşasıdır. Hz. Muhammed'in de yapımında çalıştığı mescit, ensar ve muhacirlerin kaynaşması için iyi bir fırsat oldu. Mescidin yanına öğrencilerin kalması ve eğitim görmeleri için odalar (**suffe**) yapıldı. Mescidin bazı odaları da yoksul muhacirler için ayrıldı.

Mescid-i Nebevi

Mekkeliler ile Müslümanlar Arasında Yapılan Savaşlar

1. Bedir Savaşı(624): Mekkeli müşrikler ile Müslümanlar arasında yapılan ilk savaştır. Mekkelilerin Müslümanların mallarını yağmalaması üzerine başlamıştır. Yapılan savaşı Müslümanlar kazandı. Savaşın sonunda İslamiyet hızla yayıldı. Esir alınan Mekkeli müşrikler, on Müslümana okuma-yazma öğretmesi karşılığında serbest bırakıldı.(eğitime verilen önem)

2. Uhud Savaşı(625): Mekkelilerin Bedir Savaşı'nın intikamını almak istedikleri için yapılmıştır. Yapılan savaşı Müslümanlar kaybetti.

3.Hendek Savaşı(627): Mekkeli müşriklerin Müslümanları son yok etme çabası olan Hendek Savaşı, ismini Medine'nin etrafına hendek kazılarak savunma yapılmasından almıştır. Yapılan savaşı Müslümanlar kazandı.

Hudeybiye Antlaşması (628): 628 yılında Müslümanların Kâbe'yi ziyaret etmek istemesi üzerine Mekkeliler ile Müslümanlar arasında bir gerginlik yaşandı. Yapılan görüşmelerin ardından Hudeybiye Antlaşması ile sorun çözüldü. Bu antlaşma ile Mekkeliler, Müslümanları bir **devlet olarak resmen tanımış oldu.**

Hudeybiye Antlaşmasının Bazı Maddeleri:

- Müslümanlar o yıl Kabeyi ziyaret etmeyecekler ertesi yıl ziyaret edebilecekler.
- İki taraf arasında 10 yıl savaş yapılmayacak.

Hayber'in Fethi(629): Yahudiler, Şam ticaret yolunu tehdit edip Müslüman ticaret kervanlarına zarar vermeye ve Mekke'li müşrikleri Müslümanlara karşı kışkırtmaya devam etmekteydi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Yahudilerin bulunduğu Hayber üzerine bir sefer düzenledi. Kale kuşatılarak kısa sürede ele geçirildi. Bu zaferle Şam ticaret yolunun güvenliği sağlandı ve ilk defa Yahudilerden haraç vergisi alındı.

Hayber Kalesi

Mute Savaşı(629): Hz. Muhammed çevre ülke ve hükümdarlara elçiler veya mektuplar göndererek onları da İslam'a davet etmiştir. Hristiyan Gassanilere de bu dönemde bir elçi gönderilmiş fakat elçi, Gassani valisi tarafından öldürülmüştür. Bunun üzerine Hz. Peygamber bir ordu hazırlayarak bölgeye sevk etti. Gassani hükümdarı, Bizans'tan yardım istedi. Bölgeye gelen Bizans ordusu ile Müslümanlar arasında bir savaş yapıldı. İslam ordusu sayıca çok az olmasına karşın Bizans ordusuna büyük zararlar verdirdi. **Bu savaş Müslümanlarla Bizans arasındaki ilk savaştır.**

Mekke'nin Fethi (630): Mekkelilerin Hudeybiye Antlaşması'nın şartlarını bozmaları üzerine İslam ordusu 630 yılında Mekke'yi fethetti. Hz. Peygamber Kâbe'yi putlardan temizledi.

Veda Haccı/Hutbesi: Hz. Muhammed son haccında Müslümanlara Veda Hutbesi ile seslenmiştir. Bu hutbede Cahiliye adetlerinin kaldırıldığını açık bir şekilde söylemiştir. Veda Hutbesi'nden sonra vefat etmiştir (632).

Dört Halife Dönemi(632-661)

İslam tarihinde Hz. Muhammed'in vefatından sonra Dört Halife Dönemi başlamıştır. Dört halife Müslümanların ileri gelenlerinin seçimiyle belirlenmiştir. **Dört halife sırasıyla;**

1. Hz. Ebubekir
2. Hz. Ömer
3. Hz. Osman
4. Hz. Ali

1. Hz. Ebubekir Dönemi (632-634)

- Yalancı peygamberler ile mücadele edildi.
- İç karışıklıklar bastırıldı.
- **Kuran-ı Kerim kitap** haline getirildi.

2. Hz. Ömer Dönemi (634-644)

- En çok fetih yapılan dönemdir.
- Kudüs, Suriye-Filistin, İran bu dönemde fethedilmiştir.
- Siyasi, hukuki, sosyal alanda düzenlemeler yapılmıştır.
- **Hicri takvim** hazırlandı.
- **Askeri posta teşkilatı** hazırlandı.
- **İkta Sistemi** kuruldu.

3. Hz. Osman Dönemi (644-656)

- Fetihler devam etmiştir.
- İlk İslam donanması hazırlandı.
- Kıbrıs fethedildi.
- Kuran-ı Kerim çoğaltıldı.
- İslam dünyasında ilk karışıklıklar başladı.

4. Hz. Ali Dönemi (656-661)

- Devletin merkezi Medine'den Kufe'ye taşınmıştır.
- İslam toplumunda iç savaşların çıktığı dönem olmuştur.
- Hz. Ali'nin şehit edilmesiyle Dört Halife Dönemi sona ermiştir.

Emeviler (661-750)

Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra oğlu Hasan halife olarak kısa bir süre İslam topraklarının bir kısmını yönetti. Ancak Muaviye'nin güçlü bir ordu kurup geniş topraklara hükmetmesi pek çok Müslüman'ın onun halifeliğini kabul etmesine neden oldu. Hz. Hasan gerek savaş yorgunu adamlarına güvenemediğinden gerekse Müslümanlar arasında daha fazla kargaşa olmasını istemediğinden 661 yılında Muaviye'nin halifeliğini kabul etti. Böylece halifelik, yaklaşık 90 yıl sürecek olan Emevilere geçmiş oldu.

Muaviye **halifelik makamını saltanat şekline dönüştürdü**. Halifelik artık seçimle değil babadan oğula geçmeye başladı. Fetihler devam etmiştir. **İstanbul kuşatılmış** ancak alınamamıştır. **Kerbela olayı** yaşanmış Müslümanlar arasında ayrılıklar başlamıştır. Emeviler Arap üstünlüğüne dayanan bir politika olan **Mevali** politikasını uygulamışlardır. Zamanla hanedan üyeleri arasında çıkan iktidar mücadeleleri ve uygulanan politikalardan memnun olmayan halkın isyanlarıyla Emevi Devleti zayıfladı ve Abbasilerin isyanıyla da yıkıldı.

Abbasiler (750-1258)

Emevi hanedanlığına son veren Abbasiler 750 yılında **Bağdat** merkezli bir devlet kurdular. Abbasi Devleti, **Harun Reşid** zamanında en parlak günlerini yaşamıştır. Bu dönemde ziraat, ticaret, bilim ve eğitim düzeyi artmış; Bağdat, Doğu'nun en büyük ve en önemli ekonomik merkezi hâline gelmiştir. **Mevali (ırkçı) politikasından vazgeçtiler**. Daha ılımlı bir politika izlediler. Abbasiler, bütün olumsuzluklara rağmen siyasi yaşamını 1258 yılına kadar devam ettirdi. Bu tarihte **Cengiz Han'ın torunu Hülagü**, Bağdat şehrini işgal ederek Abbasi Devleti'ne son verdi.

Abbasiler, **751'de Talas Savaşı'nda** Türklerle ittifak yaparak Çinlileri mağlup etti. **Bu dönemden sonra Türklerin İslamiyet'e girmesi hızlandı**. Abbasilerin uyguladığı eşitlik ve adalet politikası gereği Türklere devlet içinde görevler verildi. Abbasi halifeleri, Türklere önemli görevler vermelerinin yanında onlara çok güvendi. Türkler için Bağdat'ın kuzeyinde **Samarra** şehri kuruldu.